

บทที่ 5

ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของแรงงานและครอบครัวในระบบการผลิตของชุมชน

ในกระบวนการผลิตชุมชนที่หลากหลายรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ได้ส่งผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ดังกล่าว ในบทนี้ขอเสนอถึงประเด็นต่างๆ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 ที่มุ่งศึกษาผลกระทบของการผลิตชุมชนในชนบทอีสานที่มีต่อภาวะสุขภาพของแรงงานและครอบครัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พฤติกรรมสุขภาพของแรงงานและครอบครัวในระบบการผลิตของชุมชน
2. ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวในระบบการผลิตของชุมชน
 - 2.1 ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวด้านเศรษฐกิจและสังคมในระบบการผลิตของชุมชน
 - 2.2 ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวด้านสุขภาพในระบบการผลิตของชุมชน
 - 2.2.1 ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพมิติทางกาย
 - 2.2.2 ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพมิติทางจิตใจ
 - 2.2.3 ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพมิติทางสังคม
 - 2.2.4 ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพมิติทางจิตวิญญาณ
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของแรงงาน

1. พฤติกรรมสุขภาพของแรงงานและครอบครัวในระบบการผลิตของชุมชน

การเจ็บป่วยและอันตรายต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากการทำงานของแรงงานและครอบครัวในชุมชนนั้น อาจจำแนกออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มแรงงานที่ทำงานในโรงงานแหวน โดยคนงานหรือพนักงานใหม่จะรับรู้เรื่องสุขภาพจากการทำงาน จากเจ้าหน้าที่แผนกบุคคลที่ให้ความรู้ทั้งหมดที่คนงานควรรู้ กฎระเบียบต่างๆ รวมทั้งการปฏิบัติตนในการป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงาน และการจัดการหรือช่วยเหลือเบื้องต้นหากประสบเหตุ ส่วนคนงานเก่าจะมีหัวหน้าคนงานหรือหัวหน้าแผนกดูแลอีกชั้นหนึ่ง โดยในตอนเช้าของแต่ละวันก่อนการเริ่มงานหัวหน้าคนงานจะประชุมคนงานในแผนกทุกคนเพื่อมอบหมายงานให้แต่ละคนที่จะต้องทำในวันนี้ หลังจากนั้นก็จะใช้โอกาสนี้ซักถามถึงปัญหาอุปสรรคของการทำงานในวันที่ผ่านมา ดังนั้นคนงานจะใช้เวลานี้เพื่อซักถาม ขอคำแนะนำ จากหัวหน้าแผนกด้วย แรงงานกลุ่มนี้เห็นว่าตนมีความมั่นใจในความปลอดภัยพอสมควร สาระความรู้ที่แรงงานได้รับจากนายจ้าง เช่น รองเท้าที่เหมาะสมสามารถป้องกันกระแสไฟฟ้าลัดวงจรได้ เสื้อผ้าที่เหมาะสมในการทำงาน เพราะต้องทำงานกับเครื่องจักรตลอดเวลา ผมต้องรวบและใส่หมวกไม่ให้หลุดลุ่ย นอกจากนี้เมื่อเกิดเหตุอันตราย

แก่เพื่อนร่วมงาน ต้องหาทางปิดเครื่องจักร ปิดสวิทช์ไฟ และรีบแจ้งเหตุด้วยการใช้ไฟสัญญาณ ห้ามใช้วิธี ตะโกน เนื่องจากว่าผู้ที่ได้ยินเสียงไม่สามารถแยกออกได้ว่าเป็นเสียงขอความช่วยเหลือ หรือเสียงพูดคุยกัน เพราะแม้ในเวลาปกติ คนงานก็พูดคุยกันเสียงดังอยู่แล้วเพราะต้องใช้เสียงแข่งกับเสียงเครื่องจักร ในการ ป้องกันอันตรายนี้ เช่นกรณีของ วิลโด คนงานโรงงานแหวนมาเก็บบ 10 ปี กล่าวว่า “คนงานทุกคนรู้ว่า อาจจะมีอันตรายอะไรบ้าง จะต้องป้องกันอย่างไร เพราะทางโรงงานบอกหมดทุกอย่าง อยู่ที่ว่าเราจะเชื่อฟัง และทำตามหรือไม่เท่านั้น” และยังยกตัวอย่างว่าเคยมีคนงานเคยประสบอุบัติเหตุว่า เพราะไม่ปฏิบัติตาม คำแนะนำ อย่างเช่น ผมและปลายแขนเสื้อเข้าไปในเครื่องจักรที่กำลังหมุน เป็นต้น นอกจากนี้ทางโรงงาน ยังจัดให้คนงานได้ตรวจสุขภาพประจำปีจากแพทย์ปีละ 1 ครั้ง

กลุ่มแรงงานที่อยู่โรงงานทอเสื้อและโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน กล่าวถึงการป้องกัน อุบัติเหตุหรืออันตรายที่เกิดขึ้นขณะทำงาน ส่วนใหญ่แรงงานที่เข้าไปทำงานจะรู้จักตนเองจากการพูดคุย ซักถามกับคนที่ทำงานมาก่อน ว่าควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้เกิดความปลอดภัย เนื่องจากโรงงานไม่มี กฎระเบียบที่เคร่งครัด งานส่วนใหญ่จะเป็นงานเบาขึ้นงาน ขณะที่ทำงานไม่ค่อยมีใครมาดูแล เมื่อจะเลิก งานจึงมีผู้ตรวจสอบคุณภาพ และลงบัญชีเพื่อคิดค่าแรงต่อไป

ส่วนแรงงานที่รับจ้างปลูกพืชอาเมลิต กล่าวว่าไม่มีการป้องกันอะไรมาก นอกจากเวลาฉีดยาฆ่า แมลงต้องใช้ผ้าปิดจมูก ทางผู้ว่าจ้างไม่ได้บอกหรือแนะนำอะไร ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่รู้มาก่อนจากการเคย ทำมา ทั้งปู่และย่าฆ่าแมลง “เขาเอาอะไรมาให้ใส่ก็ใส่ ให้ทำอะไรจึงค่อยทำ ไม่รู้ว่ามีผลอะไรเพราะเขา ไม่ได้บอก” ดังนั้นก่อนใช้ยาจึงต้องหาอุปกรณ์ป้องกัน อย่างเช่น ใช้ผ้าปิดจมูก ใส่เสื้อผ้ามิดชิด เช่นเดียวกับ แรงงานที่รับงานมาทำที่บ้านอย่างกลุ่มทอผ้า ทอเสื้อ แต่งเสื้อหรือเย็บเสื้อ กลุ่มรับจ้างก่อสร้าง รับจ้างตัด อ้อย และผู้ที่ต้องเดินทางไปขายเสื้อ ที่ต้องดูแลป้องกันด้วยตนเอง โดยไม่มีกฎระเบียบหรือข้อสัญญาใดๆ เกี่ยวกับการดูแลยามเจ็บป่วย ทั้งสิ้น

ส่วนการรักษาพยาบาลเมื่อมีอาการเจ็บป่วย ในกลุ่มแรงงานที่ทำงานในโรงงานแหวน หาก อาการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น เป็นไข้ ปวดศีรษะ วิงเวียน หรือเกิดบาดแผลเล็กน้อยขณะทำงาน จะได้รับการดูแล รักษาเบื้องต้นที่โรงงาน ด้วยยาที่มีอยู่รวมทั้งยังสามารถนอนพักสังเกตอาการได้ที่ห้องพยาบาลจนกว่า อาการจะดีขึ้น หากไม่หายแรงงานก็จะไปรับการรักษาพยาบาลต่อในสถานพยาบาล โดยใช้สิทธิบัตร ประกันสังคม แรงงานกลุ่มนี้สามารถลาป่วยได้โดยไม่ถูกหักเงินค่าจ้าง ไม่ว่าจะการป่วยนั้นจะเกิดจากการ ทำงานหรือไม่ใช่ก็ตาม ในกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินยังมีสิทธิเข้ารับรักษาในสถานพยาบาลอื่นๆ นอกเหนือจาก สถานพยาบาลที่ระบุไว้ตามสิทธิ

สำหรับแรงงานโรงงานทอเสื้อ หรือโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ ได้รับสิทธิด้านรักษาพยาบาลตาม สิทธิบัตรประกันสังคม เช่นเดียวกับโรงงานแหวน แต่เป็นโรงงานขนาดเล็ก และมีคนงานไม่มาก การจัด โรงงานตามมาตรฐาน จึงไม่เท่าโรงงานขนาดใหญ่ ไม่มีห้องพยาบาล มีเพียงยาแก้ไ้แก้ปวด หรือยาใส่แผล จำนวนน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่แรงงานที่เจ็บป่วยขณะเวลาทำงาน ก็จะกลับไปพักผ่อนที่บ้าน และมักจะ

เลือกไปรักษาที่สถานีนอนามัย หรือโรงพยาบาลอำเภอ เพราะอยู่ไม่ไกลจึงเดินทางสะดวก แรงงานสามารถลาป่วยได้จนกว่าจะหายและกลับไปทำงานได้ แต่เนื่องจากการทำงานได้ค่าจ้างตามจำนวนชิ้นงานที่ทำได้ ไม่ใช่เงินรายวันหรือเงินเดือน การที่ไม่สามารถทำงานได้ส่งผลให้แรงงานไม่ได้รับเงินค่าจ้าง และกระทบต่อรายได้ของครอบครัวด้วย ดังนั้นแรงงานจึงต้องรีบกลับมาทำงานใหม่ให้เร็วที่สุด แม้ว่าสภาพร่างกายยังไม่เป็นปกติดี ดังคำกล่าวของแม่แต่ว่า “เราต้องกินต้องอยู่ทุกวัน ไม่ได้ทำงานก็ไม่มีเงินให้ลูกเรียน”

แรงงานที่รับงานจากโรงงานทอเสื้อมาทำที่บ้านที่การเย็บเสื้อหรือแต่งเสื้อ กลุ่มนี้แม้จะทำงานให้โรงงาน แต่ก็ไม่ได้ขึ้นทะเบียนใช้สิทธิประกันสังคมแต่อย่างใด ดังนั้นเวลาเจ็บป่วยต้องดูแลรักษาด้วยเงินตนเอง ที่คลินิกและโรงพยาบาลที่เลือกใช้เอง หรือบางคนอาจใช้สิทธิบัตรทอง นอกจากนี้แรงงานที่ทำงานเป็นลูกจ้าง ที่ไม่ได้มีข้อตกลงกับนายจ้างเกี่ยวกับการดูแลด้านรักษาพยาบาลใดๆ แม้ว่าลักษณะของงานจะเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อสุขภาพ และอุบัติเหตุ ได้แก่ แรงงานรับจ้างก่อสร้าง ตัดอ้อย และลูกจ้างขายเสื้อ เช่นเดียวกับกลุ่มแม่บ้านที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงมีสิทธิบัตรทองเมื่อไปใช้บริการรักษาพยาบาลที่สถานีนอนามัย และโรงพยาบาลอำเภอ แต่กลุ่มแม่บ้านเห็นว่าการทำงานนี้เหมือนทำอยู่กับบ้าน ไม่มีนายจ้างไม่มีลูกจ้าง และงานก็ไม่เสี่ยงอะไร จึงไม่ได้กังวลเรื่องผลกระทบด้านสุขภาพ

โดยภาพรวมผลการศึกษาพบว่า แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้นึกถึงว่าจะต้องทำอย่างไร เพราะไม่เคยได้ทราบหรือได้ยินว่าจะมีใครดูแลรับผิดชอบ แม้จะรู้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำงาน หลายคนพูดว่า “เราคงต้องดูแลตนเอง เพราะไม่ได้เป็นไม่ได้ป่วยในขณะที่ทำงานกับเขา” เช่นการสะสมของสารเคมี สารพิษในร่างกาย การเจ็บป่วยเรื้อรัง ประสิทธิภาพการใช้แรงงานของร่างกายและอวัยวะลดลง เป็นผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย ได้แก่ ประสิทธิภาพการฟังในกลุ่มแรงงานที่ทำงานกับเครื่องยนต์เครื่องจักร ประสิทธิภาพการมองเห็นในกลุ่มแรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และผู้ที่ทำงานโรงงานทอเสื้อแผนกต้มหมอลมพลาสติก การปวดขาขาเรื้อรังในกลุ่มที่รับจ้างเย็บเสื้อแต่งเสื้อ หรือปวดหลังปวดเอวในกลุ่มที่ทำงานโรงงานทอแหวนและผู้รับจ้างทอเสื้อ อาการเหล่านี้พบว่า แม้จะออกจากงานมานานแล้ว ก็ยังคงมีอาการเรื้อรังอยู่ และอย่างกรณีการสัมผัสกับปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลง ในผู้รับจ้างปลูกพืชเอาเมล็ด อย่างเช่น กรณีแม่เขียวและแม่ทองมี เคยทำงานโรงงานทอเสื้อแผนกต้มผงพลาสติกเพื่อหลอมละลายก่อนอัดเป็นเม็ด มีอาการเวียนศีรษะ ปวดขาขา อ่อนแรงเดินไม่สะดวก ลาออกจากงาน 3-4 ปีแล้วยังป่วยไม่แข็งแรง ทำงานได้น้อย ส่วนแม่วรรณ เคยทำงานโรงงานทอเสื้อมานานหลายปี ปัจจุบันต้องเป็นโรคภูมิแพ้เป็นโรคประจำตัว ในขณะที่หยุดงานต้มหมอลมพลาสติกมาแล้ว 2 ปี นอกจากนี้แรงงานบางส่วนยังกังวลต่อผลกระทบที่ยังไม่แสดงอาการในปัจจุบันนี้ แต่ผลการที่มีการสัมผัสกับสารเคมีนานๆ อาจมีการสะสมในร่างกายและส่งผลให้เจ็บป่วยได้ในอนาคต เช่นอาจจะเป็นโรคมะเร็งได้ ได้แก่ แรงงานที่สัมผัสกับสารตะกั่วในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์อย่างกรณีวรรณ กรณีแม่เขียวผู้สัมผัสกับพลาสติกหรือสีในโรงงานทอเสื้อบอกว่า “มีสารเคมีสะสมในร่างกาย ทำให้เกิดโรคเรื้อรังได้ มีเพื่อนบ้านหลายคนเห็นเราป่วยก็ลาออกจากงานตามไป”

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของแรงงานในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา พบว่าพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากการทำงานของแรงงาน ส่วนใหญ่แรงงานร้อยละ 82.6 ไม่เคยปฏิบัติเลยในการเลือกนุ่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงหลังเพื่อป้องกันการปวดหลัง ส่วนในเรื่องเมื่อมีอาการปวดตา ระบายเคืองตามักใส่แว่นตาเสมอ พบว่าแรงงานเพียงร้อยละ 19.7 เท่านั้นที่ปฏิบัติเป็นประจำ ขณะที่ร้อยละ 89.4 ที่ใส่ผ้าปิดจมูกเฉพาะเวลาที่มีฝุ่นละออง หรือ สารเคมีฟุ้งกระจาย

ในด้านพฤติกรรมการจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม พบว่าแรงงานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเป็นประจำ ในเรื่องที่มีมักจะเก็บวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ และถ้าอากาศร้อนอบอ้าวมักจะเปิดหน้าต่างหรือเปิดพัดลมเวลาทำงานคิดเป็นร้อยละ 49.3 และ 60.6 ตามลำดับ แต่ยังมีแรงงานถึงร้อยละ 10.6 ที่มีการปฏิบัติเป็นบางครั้งถึงไม่เคยปฏิบัติเลย ในเรื่องจะนั่งทำงานอยู่เหนือลมเพื่อป้องกันไม่ให้โดนฝุ่นละออง

พฤติกรรมในการเลือกลักษณะการทำงานที่เหมาะสมกับบุคคล พบว่าแรงงานส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติเลยในเรื่องเมื่อมีอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อท่านมักจะเดินออกจากที่ทำงานมานั่งพักผ่อนคลายก่อนแล้วค่อยกลับไปทำงานใหม่ และ มักเลือกปริมาณงานเท่ากับความสามารถของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 59.1 และ 50.8 ตามลำดับ

ในด้านพฤติกรรมการออกกำลังกายของแรงงาน พบว่า แรงงานร้อยละ 73.5 มีการปฏิบัติเป็นประจำในเรื่องที่มักออกกำลังกายโดยการประกอบอาชีพ เช่นทำงานบ้าน เดินไปทำงาน ทำสวน แรงงานเพียงร้อยละ 15.9 ที่ปฏิบัติเป็นประจำในเรื่องไม่มีเวลาจึงออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา น้อยกว่าสัปดาห์ละ 3 วัน และมีเพียงร้อยละ 15.9 และ 25.2 เท่านั้นที่มีการปฏิบัติเป็นประจำในเรื่องก่อนออกกำลังกายจะมีการอบอุ่นร่างกายและหลังออกกำลังกายเสร็จแล้วจะมีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ และมีเหตุผลของการออกกำลังกายเพราะมีปัญหาสุขภาพ

ส่วนพฤติกรรมรับประทานอาหาร พบว่า แรงงานถึงร้อยละ 53.0 ที่มีการปฏิบัติเป็นประจำ ในเรื่องมักรับประทานอาหารเช้าไม่ครบ 3 มื้อต่อวัน เนื่องจากเร่งรีบกับการทำงาน และมีเพียงร้อยละ 47.7 เท่านั้นที่ปฏิบัติเป็นประจำในการรับประทานอาหารตรงตามเวลาทุกครั้งแม้ว่าจะมีงานยุ่งยากเพียงใดก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่า มีแรงงานถึงร้อยละ 67.4 และ 59.9 ที่มีการปฏิบัติเป็นบางครั้งถึงปฏิบัติเป็นประจำ ในเรื่องที่มีรับประทานอาหารเช้าประเภทลาบ ก้อยเพราะทำให้มีกำลังในการทำงาน และมักจะดื่มชา กาแฟหรือเครื่องดื่มชูกำลัง เพื่อช่วยให้ทำงานได้ยาวนาน ตามลำดับ

สำหรับพฤติกรรมสุขภาพของแรงงานด้านการจัดการความเครียด พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติเลยในเรื่อง เมื่อเกิดความเครียดจะผ่อนคลายความเครียดโดยการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เล่นการพนัน เทียวกลางคืน และ การกินยาคลายเครียดหรือยานอนหลับช่วย คิดเป็นร้อยละ 82.6 และ 66.7 ตามลำดับ และมีแรงงานถึงร้อยละ 60.6 ที่ปฏิบัติเป็นประจำในเรื่องเมื่อเกิดความเครียดจะผ่อนคลายความเครียดโดยการฟังเพลง ดูทีวี อ่านหนังสือ นอกจากนี้ยังพบว่าแรงงานถึงร้อยละ 83.3 และ 81.1 ที่

ปฏิบัติเป็นบางครั้งถึงการปฏิบัติเป็นประจำเมื่อมีความเครียด คือการไปพูดคุยปรึกษากับเพื่อนบ้าน และมักชวนครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นการไปเที่ยว การไปทำบุญ ตามลำดับ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพรายชื่อ

พฤติกรรมสุขภาพ	การปฏิบัติ			รวม
	ปฏิบัติเป็นประจำ	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติเลย	
การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองในการทำงาน				
1). ท่านใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองทุกครั้งเวลาทำงาน เช่น หมวกคลุมผม ผ้าปิดจมูก ถุงมือ	17.4	26.5	56.1	100.0(132)
2). ท่านเลือกนั่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงหลังเพื่อป้องกันการปวดหลัง	7.6	9.8	82.6	100.0(132)
3). เมื่อมีอาการปวดตา ระคายเคืองตาท่านมักใส่แว่นตาเสมอ	19.7	28.8	51.5	100.0(132)
4). ท่านจะใส่ผ้าปิดจมูกเฉพาะเวลาที่มีฝุ่นละออง หรือ สารเคมีฟุ้งกระจายเท่านั้น	89.4	8.3	2.3	100.0(132)
5). ท่านใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเองแล้วที่ท่านรู้สึกไม่สบายเวลาทำงาน	72.7	12.1	15.2	100.0(132)
การจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม				
6). ท่านจะทำความสะอาดบริเวณที่ทำงานก่อนและหลังปฏิบัติงานเสมอ	34.9	19.7	36.4	100.0(132)
7). ท่านมักจะเก็บวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ	49.3	12.1	38.6	100.0(132)
8). ถ้าอากาศร้อนอบอ้าวท่านมักจะเปิดหน้าต่างหรือเปิดพัดลมเวลาทำงาน	60.6	12.1	27.3	100.0(132)
9). ท่านจะนั่งทำงานอยู่เหนือลมเพื่อป้องกันไม่ให้โดนฝุ่นละออง	68.2	21.2	10.6	100.0(132)
10). ท่านเลือกนั่งทำงานบริเวณที่มีแสงสว่างพอเพียงในการทำงาน	12.9	26.5	60.6	100.0(132)
การเลือกลักษณะการทำงานที่เหมาะสมกับบุคคล				
11). เมื่อท่านมีอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อท่านมักจะเดินออกจากที่ทำงานมานั่งพักผ่อนคลายแล้วค่อยกลับไปทำงานใหม่	10.6	30.3	59.1	100.0(132)
12). ท่านไม่ค่อยหยุดพักเพียงเวลาทำงานเนื่องจากกลัวว่าจะทำงานได้น้อยกว่าคนอื่น	28.8	48.5	22.7	100.0(132)
13). ท่านมักจะมาทำงานก่อนคนอื่นและเลิกงานหลังคนอื่นเสมอ	68.2	23.5	8.3	100.0(132)

ตารางที่ 14 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ (ต่อ)

พฤติกรรมสุขภาพ	การปฏิบัติ			รวม
	ปฏิบัติเป็นประจำ	ปฏิบัติบางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติเลย	
14). ทำงานที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและต้องการความประณีต ท่านมักจะใช้เวลาในการทำงานมากกว่าปกติ	62.1	22.0	15.9	100.0(132)
15). ท่านมักจะเลือกปริมาณงานเท่ากับความสามารถของตนเอง	15.9	33.3	50.8	100.0(132)
การออกกำลังกาย				
16). ท่านไม่มีเวลาจึงออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬาได้น้อยกว่าสัปดาห์ละ 3 วัน	15.9	33.3	50.8	100.0(132)
17). ก่อนออกกำลังกายท่านอบอุ่นร่างกายและหลังออกกำลังกายเสร็จแล้วท่านมีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ	15.9	25.0	59.1	100.0(132)
18). ท่านมักออกกำลังกายโดยการประกอบอาชีพ เช่น ทำงานบ้าน เดินไปทำงาน ทำสวน	73.5	22.0	4.5	100.0(132)
19). เหตุผลที่ท่านออกกำลังกายเพราะมีปัญหาสุขภาพ	25.2	32.1	42.7	100.0(132)
20). เมื่อท่านมีอาการปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อท่านมักจะใช้วิธีออกกำลังกายมากกว่าการนอนพักผ่อนเพื่อให้อาการดีขึ้น	31.1	25.8	43.2	100.0(132)
การรับประทานอาหาร				
21). ท่านมักได้รับประทานอาหารไม่ครบ 3 มื้อ/ วัน เนื่องจากเร่งรีบกับเวลาทำงาน	53.0	15.9	31.1	100.0(132)
22). ท่านรับประทานอาหารตรงตามเวลาทุกครั้ง แม้ว่าจะมีงานยุ่งมากเพียงใดก็ตาม	47.7	47.7	4.6	100.0(132)
23). ท่านมักรับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวจัดเค็มจัดเผ็ดจัด เพราะจะทำให้แข็งแรง	31.8	32.6	35.6	100.0(132)
24). ท่านมักจะดื่มชา/ กาแฟ/ เครื่องดื่มชูกำลัง เพื่อช่วยให้ทำงานได้ยาวนาน	43.2	16.7	40.1	100.0(132)
25). ท่านมักมีอาการท้องผูกท่าน เนื่องจากดื่มน้ำได้น้อยขณะทำงาน	13.6	50.0	36.4	100.0(132)
26). ท่านมักรับประทานอาหารประเภทลาบ ก้อยเพราะทำให้มีกำลังในการทำงาน	6.0	61.4	32.6	100.0(132)
27). ท่านมักจะรับประทานอาหารรสหวาน หรือขนมหวานเมื่อรู้สึกเหนื่อยจากการทำงาน	34.8	50.8	14.4	100.0(132)

ตารางที่ 14 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ (ต่อ)

พฤติกรรมสุขภาพ	การปฏิบัติ			รวม
	ปฏิบัติ เป็นประจำ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ไม่เคย ปฏิบัติ เลย	
การจัดการความเครียด				
28.เมื่อท่านเกิดความเครียดท่านสามารถหาวิธีการผ่อนคลาย ความเครียดโดยการออกกำลังกาย	16.7	30.3	53.0	100.0(132)
29.เมื่อท่านมีความเครียดท่านมักกินยาคลายเครียดหรือยา นอนหลับช่วย	3.0	30.3	66.7	100.0(132)
30.ท่านทำจิตใจให้สบายด้วยการสวมมนต์ก่อนเข้านอน	28.0	40.9	31.1	100.0(132)
31.เมื่อท่านเกิดความเครียดจะผ่อนคลายความเครียดโดยการ ฟังเพลง ดูทีวี อ่านหนังสือ	60.6	29.5	9.8	100.0(132)
32.เมื่อท่านเกิดความเครียดจะผ่อนคลายความเครียดโดยการ สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน	3.0	14.4	82.6	100.0(132)
33.เมื่อไม่สบายใจท่านมักจะไปพูดคุยปรึกษากับเพื่อนบ้าน	37.1	46.2	16.7	100.0(132)
34.เมื่อเกิดความเครียดท่านมักชวนครอบครัวทำกิจกรรม ร่วมกัน เช่นไปเที่ยว ไปทำบุญ	26.5	54.6	18.9	100.0(132)

เมื่อวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมสุขภาพของแรงงาน พบว่า ในภาพรวม แรงงานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.8 โดยมีเพียงร้อยละ 36.4 เท่านั้น ที่มีการปฏิบัติในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพรายด้าน พบว่าแรงงานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ ในระดับมาก ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และ การรับประทานอาหาร คิดเป็นร้อยละ 73.5 และ 71.2 ตามลำดับ ส่วนด้านที่แรงงานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในระดับน้อย ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพด้านการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองในการทำงาน การออกกำลังกาย และการจัดการความเครียด คิดเป็นร้อยละ 79.5 63.6 และ 61.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามระดับพฤติกรรมสุขภาพ (ภาพรวม)

ประเด็น		ร้อยละ
พฤติกรรมสุขภาพ (ภาพรวม)		
ปฏิบัติระดับน้อย	(น้อยกว่า 12 คะแนน)	9.8
ปฏิบัติระดับปานกลาง	(13-24 คะแนน)	53.8
ปฏิบัติระดับมาก	(25-34 คะแนน)	36.4
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองในการทำงาน		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-3 คะแนน)	79.5
ปฏิบัติระดับมาก	(4-5 คะแนน)	20.5
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงาน		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-4 คะแนน)	26.5
ปฏิบัติระดับมาก	(5-7 คะแนน)	73.5
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการเลือกลักษณะการทำงานที่เหมาะสมกับบุคคล		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-3 คะแนน)	26.5
ปฏิบัติระดับมาก	(4-5 คะแนน)	73.5
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการออกกำลังกาย		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-3 คะแนน)	63.6
ปฏิบัติระดับมาก	(4-5 คะแนน)	36.4
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการรับประทานอาหาร		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-4 คะแนน)	28.8
ปฏิบัติระดับมาก	(5-7 คะแนน)	71.2
รวม		100.0(132)
พฤติกรรมการจัดการความเครียด		
ปฏิบัติระดับน้อย	(1-4 คะแนน)	61.4
ปฏิบัติระดับมาก	(5-7 คะแนน)	38.6
รวม		100.0(132)

2. ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวในระบบการผลิตของชุมชน

2.1 ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวด้านเศรษฐกิจและสังคมในระบบการผลิตของชุมชน

ระบบการผลิตในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปนับว่าได้ออกให้เกิดผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดกับครอบครัวของแรงงานในชนบทอีสาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่ครอบครัวแรงงานได้รับเมื่อเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชน พบว่าในภาพรวมครอบครัวแรงงานร้อยละ 50.8 ได้รับผลในระดับมาก และมีเพียงร้อยละ 1.5 เท่านั้น ที่ไม่ได้รับผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเลย ขณะที่ผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมที่ครอบครัวแรงงานได้รับเมื่อเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชน พบว่าในภาพรวมครอบครัวแรงงานร้อยละ 59.1 ได้รับผลเพียงเล็กน้อย และมีเพียงร้อยละ 40.9 เท่านั้นที่ได้รับผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับมากจะเห็นได้ว่า แรงงานรับรู้ว่าการครอบครัวได้รับผลกระทบทางสังคมชัดเจนจากระบบการผลิตชุมชน (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามระดับผลที่ครอบครัวได้รับจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

ระดับผลที่ครอบครัวได้รับ		ร้อยละ
จากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ		
ไม่ได้รับผล	(0 คะแนน)	1.5
ได้รับผลบ้างเล็กน้อย	(1-4 คะแนน)	47.7
ได้รับผลมาก	(5-8 คะแนน)	50.8
รวม		100.0 (132)
จากการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม		
ไม่ได้รับผล	(0 คะแนน)	0.0
ได้รับผลบ้างเล็กน้อย	(1-5 คะแนน)	59.1
ได้รับผลมาก	(6-11คะแนน)	40.9
รวม		100.0 (132)

เมื่อพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจรายข้อที่ครอบครัวแรงงานส่วนใหญ่ได้รับมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ ทำให้ครอบครัวสามารถมีเงินทองไว้ใช้จ่ายได้คล่องมือ คิดเป็นร้อยละ 86.3 รองลงมา เห็นว่าทำให้มีเงินสมทบเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านหรือสาธารณประโยชน์ และทำให้สามารถซื้อของเครื่องใช้ภายในครัวเรือนได้เพิ่มมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 83.8 และ 83.3 ตามลำดับ ทั้งนี้แรงงานเพียงร้อยละ 10.8 และ 30.2 เห็นว่าการเข้าร่วมในการผลิตชุมชนทำให้ครอบครัวมีเงินทองที่จะให้เพื่อนบ้านหรือญาติ กู้ยืม และ ทำให้ครอบครัวสามารถเก็บออมเงินได้มากขึ้น ตามลำดับ (ตารางที่ 17)

เมื่อพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่ครอบครัวแรงงานส่วนใหญ่ได้รับมากจากระบบการผลิตชุมชน 3 อันดับแรก ได้แก่ ร้อยละ 88.5 เห็นว่าการเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชนทำให้ครอบครัวเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเอื้ออาทรกันมากขึ้น รองลงมาทำให้ครอบครัวภูมิใจที่ได้สืบสานเรื่องของท้องถิ่น และทำให้ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 76.2 และ 70.3 ตามลำดับ ส่วนผลที่ครอบครัวแรงงานส่วนน้อยได้รับ คือ การทำให้ครอบครัวมีความขัดแย้งกันได้ง่ายเพราะสมาชิกไม่ค่อยได้พูดคุยกันเช่นแต่ก่อน และทำให้แรงงานและเพื่อนบ้านต่างคนต่างอยู่และเห็นแก่ตัวมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 12.7 และ 28.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับจากระบบการผลิตของชุมชน

ประเด็น	ผลที่ครอบครัวได้รับ		รวม
	ใช่	ไม่ใช่	
การเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ			
1. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถชำระหนี้ได้มากขึ้น	44.4	55.6	100.0 (124)
2. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถเก็บออมเงินได้มากขึ้น	30.2	69.8	100.0(129)
3. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถมีเงินทองไว้ใช้จ่ายได้คล่องมือ	86.3	13.7	100.0(131)
4. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถซื้อสิ่งของเครื่องใช้ภายในครัวเรือนได้เพิ่มขึ้น	83.3	16.7	100.0(132)
5. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถใช้จ่ายเพื่อการศึกษาลูกได้มากขึ้น	82.0	18.0	100.0(89)
6. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถซื้อบริการด้านการแพทย์ได้ดีขึ้น	68.6	31.4	100.0(118)
7. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน สามารถมีเงินทองเหลือพอที่จะให้เพื่อบ้านหรือญาติผู้ยืม	10.8	89.2	100.0(130)
8. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้มีเงินสมทบเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านหรือสาธารณประโยชน์	83.8	16.2	100.0(130)
การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม			
9. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่าน มีเวลาปรึกษาหารือกันลดลง	30.6	69.4	100.0(124)
10. เมื่อเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวท่านมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนลดลง	48.1	51.9	100.0(129)

ตารางที่ 17 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับจากระบบการผลิตของชุมชน (ต่อ)

ประเด็น	ผลที่ครอบครัวได้รับ		รวม
	ใช่	ไม่ใช่	
11. ครอบครัวของท่าน มีความขัดแย้งกันได้ง่าย เพราะสมาชิกไม่ค่อยมีได้พูดคุยกันเช่นแต่ก่อน	12.7	87.3	100.0(126)
12. สมาชิกครอบครัวท่านมีเวลาอยู่กับงานในระบบการผลิตมากกว่าอยู่กับสมาชิกในครอบครัว	41.7	58.3	100.0(127)
13. การเข้าร่วมในการผลิตชุมชน ทำให้ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกหรือเด็กในครอบครัว	29.9	70.1	100.0(117)
14. การเข้าร่วมในการผลิตชุมชนทำให้ครอบครัวเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเอื้ออาทรกันมากขึ้น	88.5	11.5	100.0(131)
15. การเข้าร่วมในการผลิตของชุมชน ทำให้ท่านได้พบปะกับเพื่อนบ้านในชุมชนมากขึ้น	63.4	36.6	100.0(131)
16. การเข้าร่วมในการผลิตของชุมชน ทำให้ท่านและครอบครัวภูมิใจในที่ได้สืบสานเรื่องของท้องถิ่น	76.2	23.8	100.0(122)
17. การเข้าร่วมในการผลิตของชุมชน ทำให้ท่านและครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกัน	70.3	29.7	100.0(128)
18. การเข้าร่วมในการผลิตของชุมชนทำให้ท่านและครอบครัวต้องพึ่งพาเพื่อนบ้านและชุมชนเพิ่มขึ้น	41.7	58.3	100.0(132)
19. การเข้าร่วมการผลิตชุมชนทำให้ครอบครัวท่านและเพื่อนบ้านต่างคนต่างอยู่และเห็นแก่ตัวมากขึ้น	28.0	72.0	100.0(132)

2.2 ผลกระทบต่อแรงงานและครอบครัวด้านสุขภาพในระบบการผลิตของชุมชน

สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะ อันครอบคลุมสุขภาวะมิติทางกาย ทางใจ ทางสังคมและจิตวิญญาณ ของบุคคล ดังนั้นหากกล่าวถึงสุขภาพ จึงต้องพิจารณาทุกมิติที่กล่าวถึงนี้เป็นลักษณะองค์รวมที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกันทั้งสิ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนที่สะท้อนถึงผลกระทบจากการทำงานในมิติต่างๆของสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ดังนี้

1) ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพมิติทางกาย

ผลกระทบต่อความสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว ว่องไว มีกำลัง ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อแรงงาน พบว่า แรงงานส่วนใหญ่เห็นว่าการทำงานหรือการใช้แรงงาน ส่งผลต่อร่างกายได้แต่หากไม่ถือว่าเป็นการเจ็บป่วย เช่น มีอาการปวดเอวปวดขา ปวดเมื่อยตามร่างกาย จากการที่อยู่ในอิริยาบถเดิมเป็นเวลานานๆ เช่น ผู้ที่มีงานทอเสื่อ ปวดร่างกายจากการนั่งทำเดียนานๆ เช่นเดียวกับ กลุ่มที่เดินขายเสื่อที่บอกว่าส่วนใหญ่ก็คือปวดขาปวดแขน “เดินทั้งวัน เ็นรถไปเรื่อยๆ เหนื่อยไม่ได้” ไม่ต่างจากกลุ่มแรงงาน

ก่อสร้าง กล่าวถึงผลกระทบต่อร่างกายคือปวดเมื่อย เพลีย โดยเฉพาะช่างทำหลังคา ที่ทนต่อความร้อนของอากาศและแสงแดดด้วย หลายคนมีความคิดเห็นตรงกันว่า “การปวดเมื่อยเป็นเรื่องธรรมดา นอนตื่นเช้าขึ้นมาก็หาย” ส่วนอาการที่เกิดกับร่างกายที่ถือว่าเป็นการเจ็บป่วยจริง มักจะพิจารณาจากการที่ทำให้มีการรักษาโดยสถานีนอนามัยหรือโรงพยาบาล ทำให้ต้องหยุดงานชั่วคราวหรือต้องเปลี่ยนงานใหม่ เช่น กรณีของแม่วรรณ ที่เคยเป็นคณงานในโรงงานทอเสื่อมานานหลายปี พบว่าตนเองมีการอ่อนเพลียเรื้อรัง รักษาจนอาการทุเลาแล้วก็กลับเป็นอีก จนกระทั่งไปรักษาที่คลินิกแล้วแพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคมุมแพ่จากการสัมผัสกับแพ้สารเคมีจำพวกสีและพลาสติก ดังคำกล่าวที่ว่า “เป็นแล้วเป็นอีก ทำงานก็ไม่ได้เต็มที่ เดี่ยวทำเดี๋ยวหยุด พอหมอบอกว่าเป็นเพราะแพ้สีแพ้พลาสติกก็เลยลาออก อาการป่วยก็หายด้วย” ส่วนแม่เขียวทำงานที่แผนกหลอมเม็ดพลาสติก ด้วยการต้มนอกจากมีควันมาก ยังมีกลิ่นของพลาสติก จะมีอาการวิงเวียน มีดหน้า แสบและคันตา มีฝุ่นขึ้นตามแขน ต่อมาตาพร่ามัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดต้องออกจากงาน และแม้จะหยุดทำงานแล้วสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ส่วนแรงงานที่อยู่แผนกแต่งเสื่อเย็บเสื่อ ต้องใช้เท้าวางบนมอเตอร์จักรเพื่อควบคุมฝีจักรอยู่ตลอดเวลา แรงความสั่นสะเทือนของมอเตอร์ ส่งผลให้ปวดกล้ามเนื้อขา และรู้สึกอ่อนแรง เวลาเดินจะปวดขาและเดินไม่สะดวก

นอกจากนี้กลุ่มแรงงานในโรงงานแหวนที่ต้องเดินทางไปทำงานที่ตัวจังหวัดได้กล่าวถึงภาวะสุขภาพของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ทำงานในแผนกทอ ต้องควบคุมการทำงานของเครื่องจักรที่มีเสียงดังมาก ต้องยกเส้นด้ายที่หนักและมีจำนวนมากในแต่ละวัน และผู้ทำงานในแผนกนี้ต้องยืนและเดินไปมาเกือบตลอดเวลา งาน เช่นเดียวกับแม่บาน ที่บอกว่าการทำงานอยู่แผนกกรอผ้ามานาน แต่ระยะหลังจะมีอาการชามือชาแขนบ่อยๆ เพราะลักษณะงานต้องใช้มือจับด้ายใส่เครื่องกรอหรือปั่นด้ายใส่ใน “อีแปะ” เพื่อเตรียมส่งไปแผนกทอ ยังต้องปวดหลังปวดเอวมากเพราะต้องยกม้วนด้ายที่มีน้ำหนักมาก

ส่วนอันตรายหรืออุบัติเหตุจากการทำงานนั้น พบได้ในกลุ่มแรงงานเกือบทุกประเภท นับจากอุบัติเหตุที่ถือว่าเป็นเพียงเล็กน้อย อย่างเช่น ส่วนงานที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บและเสียงต่อการ เกิดความพิการต่อร่างกายนั้น พบว่าแรงงานที่เป็นคณงานก่อสร้างทั้งที่รับงานในชุมชน และในเมือง เช่น กรณีของพ่อเขียว ที่เป็นช่างก่อสร้างบ้านฝีมือดี เคยมีการตกจากหลังคาบ้านขณะที่กำลังก่อสร้างถึง 2 ครั้ง ถึงแม้จะไม่เกิดความพิการแก่ร่างกาย แต่ก็ส่งผลให้ต้องพักงานเพื่อรักษาตัว กว่า 10 วัน และขาดรายได้ ส่วนแรงงานโรงงานทอเสื่อ ที่ทำงานในขั้นตอนต้มหลอมเม็ดพลาสติก เมื่อน้ำเดือดก็จะกระเด็นถูกผิวหนัง ทำให้เป็นแผลพุพอง นอกจากนี้ควันจากเตาไฟและการต้มทำให้แสบ ระบายเคืองตา และตาฝ้าฟาง เป็นสาเหตุของการเป็นโรคต้อเนื้อ สำหรับแรงงานกลุ่มที่เดินทางออกจากชุมชนไปทำงานในตัวเมืองและที่ต่างจังหวัด มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุจากการเดินทาง

ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลให้แรงงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ และมีภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพมากขึ้น ดังเช่นแรงงานที่รับจ้างปลูกพืชกล่าวว่าตนเองต้องใช้ปุ๋ยเคมี หรือยาฆ่าแมลง อยู่เป็นประจำตามระยะเวลาที่ผู้จ้างกำหนดให้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการงานรับจ้าง ในขณะที่ฉีดยาฆ่า

แมลง บางครั้งจะมีอาการปวดศีรษะ วิงเวียน เคยได้ยินเรื่องพีชจีเอ็มโอทางโทรทัศน์ แต่ไม่เข้าใจและสงสัย เหมือนกันว่าพืชที่ตนเองปลูกเป็นอย่างไร เคยถามผู้จ้างถึงอันตรายซึ่งได้รับคำตอบว่าเป็นพืชผักธรรมดา กินได้ไม่มีอันตรายใดๆ นอกจากนี้กลุ่มแรงงานโรงงานทอเสื้อ ที่ต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ บางแห่งมีติดอากาศถ่ายเทไม่สะดวก ร้อนอบอ้าว กลิ่นเหม็นคาวไฟฟ้าก่อให้เกิดอาการแพ้ศีรษะ วิงเวียน นอกจากนี้ฝุ่นผงที่เกิดจากวัสดุการผลิต เช่นใยผ้า เศษพลาสติก ผลให้ทางเดินหายใจของแรงงานผิดปกติ และบางรายถึงขั้นป่วยเป็นโรคปอดอักเสบ ดังกรณีของสมภาร แรงงานโรงงานแหวนแผนกทอ กล่าวว่าตนเองต้องกลายเป็นคนพูดเสียงดัง ฟังเสียงปกติไม่ค่อยได้ยิน “พูดกับเพื่อนที่โรงงาน ต้องพูดเสียงดังเพราะเครื่องจักรก็เสียงดัง พอกลับมาพูดกับคนที่บ้าน เขาบอกว่าพูดเหมือนตะโกนเลย” และยังคงคิดว่าอายุมากขึ้น คงต้องเลิกทำงานนี้เพราะเกรงว่าจะเกิดผลในระยะยาว ด้านกลุ่มแม่บ้านที่ผลิตชาสมุนไพร ลูกประคบ และตะกร้าพลาสติกซึ่งเป็นงานการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีเศษวัสดุที่เป็นขยะในแต่ละวันจำนวนมาก แต่กลุ่มก็จะนำไปทิ้งถึงขยะสาธารณะ รอให้รถขยะเทศบาลมาเก็บไปกำจัดต่อไป

ด้านแรงงานในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ ที่ทำหน้าที่ผลิตชิ้นส่วนและประกอบเป็นแผงวงจรไฟฟ้า แบตเตอรี่โทรศัพท์ กระบวนการผลิตชิ้นส่วนขั้นตอนหนึ่งคือการนำชิ้นส่วนที่ผลิตได้ไปชุบตะกั่ว ก่อนนำไปสู่ขั้นตอนการประกอบเป็นเครื่องใช้นั้น แรงงานมีความรู้ว่าสารตะกั่วอันตราย กัดกร่อนสะสมในร่างกาย แต่ก็มิทางเลือก จึงต้องทำงานต่อเนื่องต่อไปด้วยเห็นว่าอยู่ใกล้ชุมชน

อย่างไรก็ตามผลจากการศึกษา ยังพบว่าแรงงานบางส่วนได้เสนอประเด็นที่เป็นผลกระทบทางบวกที่เกิดจากการทำงานไว้ด้วย ดังคำพูดที่ว่า “ยิ่งได้ทำงาน ยิ่งทำให้แข็งแรง ไม่เจ็บไม่ป่วย” หรือ “ทำงานก็เหมือนการออกกำลังกายไปในตัว” และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านยังเห็นว่า การมาผลิตสมุนไพร ได้กลิ่นยาสมุนไพรทุกวัน เหมือนจะทำให้สุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไม่ป่วยง่าย ๆ

2) ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพจิตทางจิตใจ

สุขภาพทางจิตใจ เป็นสภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึงจิตใจที่มีความสุข รื่นเริง มีเมตตา มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา ลดความเห็นแก่ตัว จากการวิเคราะห์พบว่าผลกระทบจากการทำงานของแรงงานที่มีต่อความเป็นสุขในชีวิต ส่วนใหญ่เกิดจากภาวะความเครียด วิตกกังวล ด้านรายได้ ดังกลุ่มแรงงานโรงงานทอเสื้อ ที่รับรายได้ตามชิ้นงานที่ผลิตได้ วันใดที่ทำได้มากก็ได้ค่าแรงมากตามไปด้วย ดังนั้นจึงต้องทำงานแข่งกับเวลา แข่งขันกับคนอื่น ใช้เวลาหยุดพักผ่อนน้อย เพราะต้องเร่งตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “กลัวทำได้น้อย รีบไปโรงงานแต่เช้า บางวันอยู่ทำต่อจนค่ำจนดึก” หรือ “ทำงานไปก็แอบแข่งกับคนอื่น ไม่อยากได้น้อยกว่าเขา”

ด้านแรงงานที่ไปทำงานรับจ้างขายเสื้อ ต้องเดินทางไปขายต่างจังหวัดหรือในกรุงเทพฯ รายได้คือเงินกำไรที่หักทุนคืนเจ้าของเสื้อแล้ว แล้วแต่จะกำหนดราคาทุนเท่าใด ใครขายได้ในราคาเกินทุนมากก็หมายถึงรายได้กลับบ้านมากขึ้น มักเกิดความรู้สึกกดดันและวิตกกังวลจากรายได้ที่ไม่มากพอทำให้ต้องอดทนเดินขายต่อ ลดเวลาพักผ่อน เร่งรีบทำงานแข่งกับเวลา และยังคงอดทนกับความรู้สึกถูกดูถูก

แคลนจากผู้พบเห็น “เวลาชายก็พยายามพูดขอร้องอยากให้เราซื้อ บางคนไม่ซื้อแล้วยังไล่เรา บางคนถามก็ “ไม่พูดด้วย รู้สึกว่าตนเองต่ำต้อยไม่มีศักดิ์ศรี แต่ต้องทน” เช่นเดียวกับแรงงานที่ไปเป็นแรงงานรับจ้างตัดอ้อย ต่างหมู่บ้านต่างจังหวัด และไปแต่ละครั้งใช้เวลาเป็นเดือนหรือสองสามเดือน ต้องไปทั้งครอบครัว ใครมีลูกเล็กก็เอาไปด้วยส่วนลูกที่กำลังเรียนก็ให้อยู่กับปู่ย่าตายาย ต้องทำงานให้ได้มากที่สุดในแต่ละวัน เพราะเงินค่าจ้างมากขึ้นกับจำนวนมัดอ้อยที่ตัดได้ นอกจากกังวลเกี่ยวกับค่าแรงที่ต้องหาให้คุ้มค่ากับเวลา ยังต้องเป็นห่วงครอบครัวส่วนหนึ่งที่ไม่ไปด้วยไม่ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ห่วงและคิดถึงบ้านจนนอนไม่หลับ แต่ต้องอดทนเพราะเป็นหนี้เขา เอาเงินเขามาใช้ก่อนเลยต้องทำงานใช้หนี้”

กลุ่มแม่บ้านที่ทำงานในลักษณะงานการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สะท้อนให้เห็นว่าการรวมกลุ่มช่วยคิดช่วยทำ ลดปัญหาหลายประการทำให้ลดความวิตกกังวลๆ ได้ แม้ว่าบางครั้งมีลูกค้าสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ครั้งละมากๆ ทำให้ต้องเร่งรีบผลิตให้ทันกำหนด แต่เมื่อมีเพื่อนช่วยกันก็ไม่ทำให้เหนื่อย และจากการที่มีกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม เป็นส่วนที่ทำให้เห็นว่าสมาชิกบางคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่บริสุทธ์ใจเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อหวังผลตอบแทน ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎได้ทำให้อยู่ในกลุ่มไม่ได้ จึงทำให้สมาชิกสรุปได้ว่า สมาชิกที่ยังคงอยู่จนถึงทุกวันนี้ คือ “เพื่อนแท้” “ห่วงใย ช่วยเหลือกัน เหมือนเป็นลูกพ่อแม่เดียวกัน” ประธานกลุ่มกล่าวเพิ่มเติมว่า พอมาทำงานด้วยกัน มีเรื่องอะไรที่บ้านก็เล่าให้กันฟังปรึกษาหารือไปด้วย เป็นการทำงานที่มีความสุขใจ ส่งผลให้สุขภาพกายดีตามไปด้วย และเห็นว่า “ดูอายุทุกคนหกลีบเจ็ดสิบแล้ว แต่หัวใจยังสนุกสนานรื่นเริง คุยกันไปหัวเราะไปต่ออายุทุกวัน”

จากคำถามแรงงานมีความสุขและภาคภูมิใจหรือไม่ในการทำงานปัจจุบัน แรงงานทุกคนตอบว่า ภูมิใจที่สามารถหาเงินเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นดีกว่าการทำนาอย่างเดียวสามารถหาสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ใช้ในครอบครัวหลายอย่าง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ วิทยุสื่อสาร วิทยุสื่อสาร เป็นต้น แม้ว่าสิ่งของเหล่านี้ได้มาจากการซื้อเงินผ่อนก็ตาม มีอาหารการกินมากขึ้น หรือที่เรียกว่าได้กิน “ของตลาด” เด็กได้มีเสื้อผ้าสวยใส่ มีขนมกิน แต่อย่างไรก็ตามแรงงานยังเห็นว่าปัจจุบันชาวบ้านมีหนี้สินมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “พอเห็นว่าตัวเองมีเงินเดือน จึงคิดว่าจะมีเงินใช้หนี้ได้ จึงไม่กลัวหนี้”

3) ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพจิตทางสังคม

ผลกระทบที่มีต่อครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่าแรงงานที่ต้องเดินทางไปรับจ้างขายเชื้อ กล่าวถึงผลจากการเดินทางไปทำงานในที่ไกลๆ และใช้เวลาในการไปครั้งละหลายวัน บางครอบครัวไปพร้อมกันทั้งสามีภรรยา บางคนเดินทางไปคนเดียวซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องให้ลูกอยู่กับญาติ ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น วิธีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ความเป็นอยู่ลำบาก ขาดที่ปรึกษาและคนดูแลเวลาเจ็บไข้ เช่นเดียวกับกลุ่มแรงงานรับจ้างตัดอ้อย ส่วนแรงงานในโรงงานต่างๆ แม้ว่าจะทำงานใกล้บ้าน เดินทางไป-กลับทุกวัน แต่ต้องเดินทางออกจากบ้านแต่เช้า และกลับบ้านตอนเย็น ทำให้มีเวลาในการดูแลครอบครัวและลูกน้อยลง เช่นคำกล่าวของวิไล แรงงานโรงงานทอแหวน ว่าเนื่องจากกลัวเข้าทำงานไม่ทัน “ตอนเช้าไม่มีโอกาสจะได้หากับข้าวให้ลูกกิน ถ้าไม่เตรียมไว้เมื่อวานก็ต้องให้เงินลูก ไปหา

ซื้อกินเอง ส่วนการแต่งตัวให้ลูกไปโรงเรียนแทบไม่มีโอกาสเลย” ซึ่งไม่แตกต่างกันกับแรงงานโรงงานทอเสื่อ และโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ แม้จะเป็นโรงงานใกล้ชุมชน แต่ก็ต้องรีบไปทำงานแต่เช้า เนื่องจากว่าต้องการทำงานได้มาก เช่นเดียวกับแรงงานหลายคนเห็นว่าการมีงานทำ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว มีเงินให้ลูกได้เรียน แต่หากเจ็บป่วยขณะทำงานต้องพักงานหลายวัน เมื่อทำงานไม่ได้ก็ขาดรายได้ เช่นแรงงานที่รับเงินค่าจ้างตามจำนวนชิ้นงานที่ทำได้ ในโรงงานอิเล็กทรอนิกส์ โรงงานทอเสื่อ กลุ่มที่รับงานมาทำที่บ้าน และแรงงานรับจ้างก่อสร้าง อย่างเช่นกรณีนายทองสุข รับจ้างก่อสร้างบ้าน เคยตกลงจากหลังคาบ้านต้องพักรักษาตัวนานกว่า 10 วัน บอกว่า “ค่ายากี่จ่ายเอง และยังต้องขาดรายได้ตั้งหลายวัน นายจ้างไม่ได้ช่วยอะไร แต่ก็ไม่ได้ว่าอะไรเพราะไม่เคยตกลงกันไว้ก่อน”

ส่วนกลุ่มแม่บ้านในงานการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เห็นว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีมาก และครอบครัวก็สนับสนุนเป็นอย่างดี เนื่องจากเวลาที่เข้าทำงานกลุ่มคือเวลาที่ว่างจากงานหลักอื่น อาจจะเป็นเพราะนอกจากการมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังเห็นว่าสมาชิกกลุ่มได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้าน และทางราชการ อีกทั้งยังเห็นว่าแม่บ้านมีความสุข สมาชิกบางคนเห็นว่าส่วนใหญ่ผู้ที่เป็นสมาชิกเป็นผู้สูงอายุ ลูกหลานเติบโตมีการมีงานทำแล้ว ภาระทางครอบครัวจึงไม่มากทำให้สามารถทำงานกลุ่มได้สะดวก นอกจากนี้ยังพบว่าการผลิตที่มีผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวในทางบวก และเป็นภาพความร่วมมือร่วมใจอย่างชัดเจน ในกลุ่มที่รับจ้างทอเสื่อที่บ้าน เนื่องจากแบบแผนวิธีการทอเสื่อจะต้องใช้แรงงานในครอบครัว 2 คน ทำหน้าที่เป็นคนสอดเส้นกกหรือเส้นพลาสติก และคนทอ บางครอบครัวเป็นสามีภรรยา บางครอบครัวแม่บ้านกับลูกหลาน

ในด้านความสัมพันธ์ในชุมชน มีความเปลี่ยนแปลงไปมาก เดิมชาวบ้านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทุกอย่าง บ้านใดจัดงานหรือมีกิจกรรมอะไรก็จะมีคนเดินไปแจ้งข่าวให้ทุกครอบครัวทราบ ครั้นพอถึงวันงานแต่ละครอบครัวจะส่งตัวแทนไปช่วยงาน ทุกวันนี้จะรู้จักกันในแต่ละคุ้มและในเครือญาติเท่านั้น นอกจากเป็นบุญเป็นงานใหญ่ประจำปี อันเนื่องมาจากลักษณะและแบบแผนการทำงานของคนกลุ่มที่ต้องไปทำงานโรงงาน โดยเดินทางออกจากหมู่บ้านตั้งแต่เช้า และกลับถึงบ้านตอนเย็นค่ำ ดังนั้นจึงใช้เวลาที่เหลือของแต่ละวันในการดูแลบ้านดูแลครอบครัว ดังคำกล่าวของบุษบา แรงงานโรงงานแหวนวัย 40 ปี “ตื่นเช้าก็ออกจากบ้าน กว่าจะกลับก็ค่ำก็มีด ชาวสารอะไรก็ได้ยิน ได้ฟัง เว้นเสียแต่ว่า มีอะไรแถวใกล้บ้าน” ส่วนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเห็นว่า การรวมกลุ่มทำให้เกิดความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและส่วนรวมได้ดีมาก

ผู้นำชุมชนกล่าวถึงแรงงานที่ต้องเดินทางไปทำงานที่ไกลๆ ว่าส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในวัยทำงาน และเป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งด้านความคิด และร่างกาย การที่มีโครงการต้องระดมความคิดเห็นต้องรอเวลาเดินทางกลับ ส่วนอีกมุมมองหนึ่งก็คือการที่แรงงานไปทำงานแล้วได้เงินกลับมา เกิดผลดีทำให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านที่ต้องใช้การระดมทุนจากชาวบ้านนั้น ประสบผลสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ และเห็นว่าเวลาคัดเลือกรับตัวแทนเพื่อร่วมกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ เช่น

การไปอบรม กิจกรรมรณรงค์ต่างๆ หากมีการระบุว่าต้องเป็นคนกลุ่มวัยทำงานหรือเยาวชน มักจะหาไม่ได้ หากไม่กำหนดไว้ส่วนใหญ่จึงเป็นตัวผู้นำเองและผู้สูงอายุ ที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มแม่บ้าน

4) ผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อสุขภาพจิตทางจิตวิญญาณ

สุขภาพในมิติทางจิตวิญญาณ เป็นสภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ สุขภาวะที่เกิดจากการทำความดี การเข้าถึงหลักธรรมของศาสนาของตน เป็นความสุขที่ไม่เจือปนด้วยความเห็นแก่ตัว

ด้านการเสียสละต่อส่วนรวม และเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ แรงงานส่วนหนึ่งเห็นว่า หากเป็นการเสียสละกำลังทรัพย์ หากคนส่วนมากเห็นอย่างไรก็ตามกัน แต่หากจะเสียสละเวลาเพื่อไปทำงานทำกิจกรรมร่วมกันก็ทำได้บ้างแต่มีเวลาไม่มาก เพราะไม่มีเวลาว่างมากนัก อย่างเช่นแรงงานโรงงานทอเสื้อ โรงงานอิเล็กทรอนิกส์ หรือทอแหวน ส่วนมากวันหยุดงานปกติคือวันอาทิตย์ หรือสัปดาห์ละ 1 วัน ภาระในวันหยุดเมื่อทำงานบ้านเสร็จ ใช้เวลาเกือบครึ่งวัน เวลาที่เหลือก็จะพักผ่อน “วันทำงานก็ไปแต่เช้า กลับบ้านก็มีดี แทบไม่ได้ทำอะไร ดังนั้นวันหยุดจึงเป็นวันกวาดบ้านถูบ้านซักผ้าเป็นการใหญ่ จะไปตลาดซื้อของใช้ก็ต้องรอวันหยุดเท่านั้น” หรือ “วันหยุดคือวันพักผ่อน เอาแรงไว้สู้งานอีก 6 วัน”

ส่วนกลุ่มแม่บ้านในงานการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เห็นว่า การรวมกลุ่มทำให้ตนมีโอกาสทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น จึงเห็นความสามารถและศักยภาพของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านคนหนึ่งที่มีโอกาสไปให้ความรู้ ไปเป็นวิทยากร และประชาสัมพันธ์กิจการของกลุ่ม กล่าวว่า “ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะเป็นคนพูดไม่เค้ได้ แต่ก่อนอยู่ใกล้แล้วสั้นหนึ แต่ตอนนี้พอได้ออกงานเรื่อยๆ ทำให้มีความมั่นใจมากและทำได้ทุกเมื่อ” หรือ “ดีใจที่ได้เข้ากลุ่ม ได้เดินทางไปหลายจังหวัด โรงแรมสูงๆ ก็ได้นอน น้ำอุ่นก็ได้อาบ ได้กินอาหารฝรั่งด้วย” ด้านการได้รับการยอมรับจากสังคม พบว่าเนื่องจากกลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาแล้วประมาณ 10 ปี มีการเรียนรู้ และพัฒนามาเรื่อยๆ จนถือว่าเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการ มีกฎระเบียบในกลุ่มเอง ทางราชการยอมรับและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้เทคนิควิชาการใหม่ๆ รวมทั้งชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นๆ มาศึกษาดูงาน หรือเชิญไปเป็นวิทยากร อย่างมากมายหลายครั้ง นอกจากนี้กลุ่มเองยังได้ช่วยเหลืองานของสาธารณะ เช่นงานวัด งานโรงเรียน หรือในหมู่บ้าน ก็จะมีการจัดมอบหมายให้สมาชิกไปช่วยงานจนแล้วเสร็จ จากการได้รับการยอมรับยกย่องดังกล่าวจึงทำให้ทุกคนมีความสุข มีความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือชาวบ้านและทางราชการ เมื่อขอความร่วมมือมาไม่เคยปฏิเสธ ดังคำกล่าวที่ว่า “แม้ว่าจะมีเงินให้หรือไม่มีก็ตาม ก็ยังคงเต็มใจช่วย เพราะถือว่าเราได้รับเกียรติอย่างสูง เขาเห็นเราสำคัญ เราก็ต้องเห็นความสำคัญของเขา เช่นเดียวกัน” และ “อยู่จนแก่ปานนี้แล้วสามารถทำประโยชน์ได้ขนาดนี้ จึงมีความภูมิใจ”

นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านในงานการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ยังเห็นว่า จะยังคงดำเนินกิจการกลุ่มไปเรื่อยๆ เพราะอยากให้ลูกหลานเขาไปเป็นตัวอย่าง ได้การสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยเฉพาะเรื่องสมุนไพร ดีใจที่เห็นโรงเรียนนำนักเรียนมาเรียนรู้การผลิตสมุนไพร เช่นลูกประคบ

ซาไปหม่อน เป็นต้น เพราะนอกจากนักเรียนจะได้เรียนรู้กระบวนการผลิตแล้ว ยังได้เรียนรู้สรรพคุณทางยาของพืชแต่ละชนิดด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “อยากให้เด็ก ๆ ภูมิใจว่าของเก๋าคั้งเดิมของเราก็คือ”

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาภาพรวมแล้ว พบว่าแรงงานส่วนใหญ่เห็นว่าความอดอยากลำบากทำมาหากิน ทำให้คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่ ฐานะเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยให้ไปดูแลคนอื่นหรือครอบครัวอื่น ต้องดูตนเองเป็นหลัก ข้าวของทุกอย่างถ้าอยากได้ต้องซื้อ เพราะจะเอามาฟรีๆ ไม่ได้เพราะรู้ว่าเขาได้มาด้วยความลำบากเช่นกัน อย่างเช่น พืชผักผลไม้ในไร่นาสวน ถึงแม้ว่าเขาบอกว่าให้ไปกินเฉยๆ ไม่ได้ขาย “เราเข้าใจว่าเขาเองก็ลำบาก เราจึงยินดีจ่ายเงินซื้อ ไปๆมาๆ ก็เลยมีแต่การซื้อขาย ไม่ได้ให้กันเหมือนสมัยก่อน”

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพที่ครอบครัวแรงงานได้รับเมื่อเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชน พบว่าในภาพรวมครอบครัวแรงงานร้อยละ 61.4 ได้รับผลเพียงเล็กน้อย และมีเพียงร้อยละ 32.6 เท่านั้นที่ได้รับผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพในระดับมาก (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามระดับผลที่ครอบครัวได้รับจากการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพ

ระดับผลที่ครอบครัวได้รับจากการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพ		ร้อยละ
ไม่ได้รับผล	(0 คะแนน)	6.1
ได้รับผลบ้างเล็กน้อย	(1-3 คะแนน)	61.4
ได้รับผลมาก	(4-7 คะแนน)	32.6
รวม		100.0 (132)

เมื่อพิจารณาผลด้านสุขภาพรายข้อ ที่ครอบครัวแรงงานได้รับจากการเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชน พบว่าครอบครัวแรงงานส่วนใหญ่ เห็นว่าการเข้าร่วมระบบการผลิตชุมชน ทำให้ครอบครัวต้องเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพตนเองเพิ่มขึ้นเพราะปัญหาจากระบบการผลิตของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 63.6 รองลงมาได้แก่การทำให้เชื่อว่ามีปัญหาสุขภาพเกิดจากการทำงานในระบบการผลิตชุมชน คิดเป็นร้อยละ 51.5 และมีครอบครัวแรงงานเพียงร้อยละ 15.2 และ 21.2 ที่ได้รับบาดเจ็บขณะที่เข้าร่วมการผลิตชุมชน และทำให้สมาชิกได้รับสภาพแวดล้อมที่แย่งจากระบบการผลิตของชุมชน (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ร้อยละของแรงงาน จำแนกตามผลด้านสุขภาพที่ครอบครัวได้รับจากระบบการผลิต
ของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพ	ผลที่ครอบครัวได้รับ		รวม
	ใช่	ไม่ใช่	
1. ท่านและสมาชิกของครอบครัวได้รับบาดเจ็บจากการเข้าร่วมใน การผลิตของชุมชน	25.0	75.0	100.0(132)
2. สมาชิกในครอบครัวท่านได้รับบาดเจ็บขณะที่ท่านเข้าร่วมการผลิต ในชุมชน	15.2	84.8	100.0(132)
3. ท่านและสมาชิก มีปัญหาสุขภาพที่เชื่อว่ามาจากการทำงานใน ระบบการผลิตของชุมชน	51.5	48.5	100.0(132)
4. ท่านและสมาชิกในครอบครัว ได้รับสภาพแวดล้อมที่แย่ลง จาก ระบบการผลิตของชุมชน	21.2	78.8	100.0(132)
5. ท่านและสมาชิกของครอบครัว ต้องเข้ารับการรักษาสุขภาพ เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมในการผลิตของชุมชน	33.3	66.7	100.0(132)
6. ท่านและสมาชิกของครอบครัว ต้องเฝ้าระวังเรื่องสุขภาพตนเองเพิ่ม มากขึ้นเพราะปัญหาจากระบบการผลิตของชุมชน	63.6	36.4	100.0(132)
7. เมื่อท่านเข้าร่วมในการผลิตของชุมชน ทำให้ไม่มีเวลาในการ เตรียมอาหารสำหรับรับประทานเอง	26.5	73.5	100.0(132)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของแรงงาน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของแรงงานในครั้งนี้ใช้สถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งใช้รูปแบบการวิเคราะห์ให้ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ การศึกษาระดับประถมศึกษา การเคยมีประสบการณ์การทำงานต่างถิ่น การผลิตชุมชนประเภททำงานในโรงงานใกล้บ้าน การผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน แหล่งรายได้หลักนอกภาคเกษตร ช่วงเวลาที่ทำงานต่อวันทีแน่นอน สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลประเภทบัตรทอง ความรู้เกี่ยวกับโรคจากการทำงานการป้องกันโรคจากการทำงานและการดูแลและสุขภาพตนเองเบื้องต้น ซึ่งในการวิเคราะห์เรียกตัวแปรนี้ว่าความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ เข้าสู่การวิเคราะห์โดยมีตัวแปรตามคือ พฤติกรรมสุขภาพของแรงงาน ซึ่งในการวิเคราะห์ตัวแปรที่นำเข้าสู่การวิเคราะห์นั้นต้องไม่มีตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูง (Multi-collinearity) จากการทดสอบความสัมพันธ์ตัวแปรรายคู่ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) พบว่าไม่มีตัวแปรคู่ใดมีความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.8 จึงนำตัวแปรทุกตัวเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า พฤติกรรมสุขภาพของแรงงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลประเภทบัตรทอง และความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.176 และ 0.209 ตามลำดับ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ

0.239 และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับแหล่งรายได้หลักนอกภาคเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.246

อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการศึกษาระดับประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.439 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.198 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการผลิตชุมชนประเภททำงานในโรงงานใกล้บ้าน ที่ระดับ 0.001 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.467 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับแหล่งรายได้หลักนอกภาคเกษตรกรรม และ ช่วงเวลาทำงานต่อวันที่แน่นอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.216 และ 0.155 ตามลำดับ

การศึกษาระดับประถมศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ การผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.272 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการผลิตชุมชนประเภททำงานในโรงงานใกล้บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.412

ประสบการณ์เคยทำงานต่างถิ่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแหล่งรายได้หลักนอกภาคเกษตรกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.155

การผลิตชุมชนประเภททำงานในโรงงานใกล้บ้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ช่วงเวลาทำงานต่อวันที่แน่นอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.491 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ การผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน และสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลประเภทบัตรทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.689 และ 0.509 ตามลำดับ

การผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลประเภทบัตรทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 มีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.381 และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ช่วงเวลาทำงานต่อวันที่แน่นอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.338

ช่วงเวลาทำงานต่อวันที่แน่นอน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลประเภทบัตรทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีระดับความสัมพันธ์เท่ากับ 0.425

(ตารางที่) 20

ตารางที่ 20 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับพฤติกรรมสุขภาพของแรงงาน โดยแสดงในรูปแบบตารางเมตริกสัมพันธ์ (Correlation Matrix)

ตัวแปร	Var 1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var7	Var8	Var9	Var10
Var1	1.000									
Var2	0.135	1.000								
Var3	0.082	0.439***	1.000							
Var4	0.086	-0.134	-0.004	1.000						
Var5	0.016	-0.467***	-0.412***	-0.030	1.000					
Var6	-0.293***	0.198*	0.272**	-0.082	-0.689***	1.000				
Var7	-0.246**	-0.216*	-0.059	0.155*	0.113	0.042	1.000			
Var8	-0.064	-0.155*	-0.096	0.109	0.491***	-0.338***	0.064	1.000		
Var9	0.176*	0.143	0.079	-0.065	-0.509***	0.381***	-0.105	-0.405***	1.000	
Var10	0.209*	0.079	-0.001	0.047	-0.092	-0.016	0.050	-0.001	0.236	1.000

หมายเหตุ ** และ *** หมายถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 0.01 และ 0.001 ตามลำดับ

Var 1 = พฤติกรรมสุขภาพ

Var 8 = ช่วงเวลาทำงานต่อวันที่แน่นอน

Var 2 = อายุ

Var 9 = สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

Var3 = การศึกษาระดับประถมศึกษา

Var 10 = ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ

Var4 = ประสบการณ์เคยทำงานต่างถิ่น

Var5 = การผลิตชุมชนประเภททำงานในโรงงานใกล้บ้าน

Var6 = การผลิตชุมชนประเภทผลิตชิ้นงาน

Var7 = แหล่งรายได้หลักนอกภาคเกษตรกรรม

